

ყოველ-კვირიდან გამომდინარე

№ 8

ფასი 10 კაპ.

4 გიორგობრძეთვე 1912 წ.

მიიღება ხელის მოწერა. ფასი 1 წლ., — 5 მან. ამა 1912 წლ. დამლევამდე — 1 მან., 50 კაპ. სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთ დაეთმობათ 4 მან.

ყოველ კვირული საზოგადო-ეკონომ-

მიური და სალიბერატორო ჟურნალი რედაქცია ღიაა ყოველ დღე 11—1 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპეშისა: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი: სიღნაღ-ბაქოს რკინის გზა. — რ. გ — ე ს ი. სომხები საქართველოში — ა — ი ს ა. პრესა. დიდებული ადამიანი — ფარსმან ფარუხისა. შემოდგომის დამეს — ი. სონღულაშვილისა. უკუღმართობა — დ. კახელისა. კაპიტალიზმის და ეკონომიური ცხოვრება. ნარკვი.

სიღნაღ-ბაქოს რკინის გზა

კახეთის რკინის გზის ვითარებაში ისეთი ახალი ელემენტები აღმოჩნდა, რომ ძალაუნებურად ყოველი ჩვენგანი ღრმად უნდა ჩააფიქროს და აადგოს ვას კიდევ კახეთის რკ. გზის შესახებ იმდენი რამ თქმულა, იმდენი დაწერილა, რომ შეიძლებოდა სულაც მხარი აგვექცია მისთვის, რომ ეს ახალი ელემენტები ძირიანად არ აქარწყლებდნენ მის პირვანდელ მნიშვნელობას, არსებითად არ სცვლიდნენ მის ეროვნულ დანიშნულებას, — რაც ჩვენს საზოგადოებრივს მოუმიწოდებლობას ამტკიცებს.

საკითხის ნათელ საყოფად ცოტა შორიდგან დავიწყებ.

ჯერ კიდევ 70-ან წლებში, როცა ბაქო-ბათუმის გზა გაშყავდათ, მთავრობა იორის მხრით აპირებდა ლიანდაგის წამოყვანას, მაგრამ სხვა და სხვა მოსაზრებამ ხელი შეუშალა.

ამის შემდეგ, თბილისის თავ. - აზნაურობის და

ინტელიგენციის მუდმივი ფიქრი იყო, საუკეთესო ნაწილი საქართველოსი, — კახეთი, ასე თუ ისე შეეერთებინა თბილისთან. ამ ხნის განმავლობაში ბევრი სხვა და სხვა მოსაზრება, სხვა და სხვა პლანი იყო შედგენილი, რომლებიც ბოლოს ყოველთვის იფუშებოდა. 1904 წელს სარკინისგზო კომისიის რამდენიმე კონკურენტიც კი წარუდგა კონცესიის გამოსათხოვად და სახელმწიფო კომისიამაც გადასწყვიტა*, თავად-აზნაურობის კომისიასთან ერთად, ამ გზის ტექნიკური გამოკვლევა ხაზინის ხარჯით.

მხოლოდ იაპონიის ომმა შეუშალა ხელი ამ განზრახვას.

ომის შემდგომ, კიდევ რამდენიმე კერძო პირისაგან და თავად-აზნაურობისაგანაც იყო აღძრული ეს საკითხი, რაიც საბოლოოდ დასრულდა თავად-აზნაურობის გამარჯვებით: 1908 წელს მან მიიღო კონცესია გ. ბაგრატიონ-დავითაშვილის პ. ი. თუმანიშვილის, დ. ე. ჩოლოყაშვილის და სხ. თაოსნობით.

ზემო აღნიშნულ ისტორიაში, გზის მიმართულება ბევრჯელ შეიცვალა და ბოლოს დამტკიცდა ნავთილულ — მარტყოფ — ჩილაუბან-თილაგის მიმართულება, წნორის წყლის შტოთი. *)

თავ. - აზნ. პირვანდელი მოსაზრება, რომ შემდეგში ეს გზა გაფართოვდეს ზაქათალის მხრისაკენ (და მომავალში ნუხა-ბაქომდისაც), მიღებული იყო

*) (იხ. რუკა. ჟურნ. „კლდე“ № 2).

მხედველობაში მთავრობისაგანაც და ამიტომ თავ-
 აზნ. და მეტადრე მ-ს წინამძღოლმა გ. მაგრატიონმა
 დიდი გულმოდგინეობა და მხნეობა გამოიჩინა,
 როცა მოახერხა ცარიელი უფლების რეალურ ძა-
 ლად (ფულად) ქცევა „რუსეთ-აზიის“ ბანკის სა-
 შუალებით. რადგან ცარიელი უფლების მოპოვება,
 თუ კი მას ვერ გამოიყენებ და არ განახორციელებ,
 უფრო სასიარცხვილოა, ვიდრე უფლების უქონ-
 ლობა. ამასთანავე ისეთი პირობები იყო შეკრული
 ბანკთან, რომ ფაქტიურ ბატონ-პატრონად ამ გზი-
 სა, უნდა ყოფილიყო თავ.-აზნაურობა და ის წვრი-
 ლი მესაკუთრენი, რომელთაც ჩამორთმეულ სა-
 გზაო მიწის მაგიერ, მიეცემოდით აქციები.

მართლაც, 1,800,000 სააქციონერო თანხი-
 დან 400,000 მანეთის აქცია ეძლეოდა თავ.-აზნ.
 და 550,000 მანათის აქციების შეძენის უფლება;
 ასე რომ ერთად ქართველებს გვექნებოდა 950,000
 მან. ე. ი. ნახევარზედ მეტი საერთო ჯამისა, რაც
 სარკინისგზო საქმეებში გადამწყვეტ ხმას მოგვცემდა.

აქედან ნათლადა სჩანს, რომ გარდა მოგე-
 ბისა, რომელიც დარჩებათ კერძო პარებს, აქციე-
 ბის მფლობელთ, გარდა იმ მოგებისა და შეღავა-
 თისა, რომელსაც ეს გზა მოუტანს კახეთს, თბი-
 ლისს და საზოგადოთ ჩვენს მხარეს, გარდა, ასე
 ვსთქვათ, კერძოთ სიმდიდრისა.—მისი გაუმჯობე-
 სების, ან ცვლილების საქმე, მისი მართვა-გამგეობა
 იქნებოდა ჩვენს ხელში, რასაც დიდი საზოგადო
 ეკონომ-ურ-კულტურული მნიშვნელობა აქვს ჩვენ-
 თვის.

მე აღარ გავიმეორებ იმას, რაც წარსულ წე-
 რილში გვქონდა მოყვანილი*) და განვმარტავ
 მხოლოდ იმ აზრს, რომ დიდი მაშტაბის მეურნეო-
 ბას, გარდა უბრალო მოგებისა, ბევრი სხვა მნიშვნე-
 ლოვანი მხარე აქვს. ჩვენ ღარიბ სოფლებებს,
 რომელთაც ზამთარში შიმშილით კუჭი უხმებათ,—
 ეხლა მაშველი შემოსავალი გაუჩნდება მთელი
 რკინის გზის სივრცეზედ. ერთის მხრით, როგორც
 მომხმარებელი და მზიდავი ყველა ნაწარმოებისა
 და მოსავალისა, ეს გზა ფასს დასდებს მათ; მეორე
 მხრით, ზამთარში უქმად დარჩენილ სოფლის მეურ-
 ნეს მისცემს სამუშაოს. სხვა მეპატრონე ამას ანგა-
 რიშს არ გაუწევს და გადამთიელს გადმორეკავს
 გზაზედ, ოღონდ ნახევარ-გროშად ნაკლები მომუ-
 შავე იშოვოს. ჯერ ეხლავე ვხედავთ ამის მაგა-
 ლითებს.

მოსამსახურეთა შტატების შედგენის დროს,
 რასაკვირველია, უპირატესობა დაეთმოდათ აღგი-
 ლობრივ მცხოვრებთ, როგორც უფრო დაინტე-
 რესებულთ რკინის გზის გაუმჯობესებაში მათთვის
 ცხადი იქნებოდა, რომ რკინის გზის სივ-კარგე
 მჭიდროდ არის დაკავშირებული არა მარტო მათს
 პირად სარგებლობასთან, არამედ საზოგადოთ მათს
 მხარესთანაც და უფრო ფართოდ მისი სამშობლოს
 ინტერესებთან.

ეს შეასწავლის, შეაგნებინებს საზოგადო აზრო-
 ვნებას და შეთანხმებას კერძო ინტერესებისას სა-
 ერთო ინტერესებთან. იგი უფრო აღვილად შეეგუ-
 ება და სიყვარულით მოეჭკევა „თავის“ საქმეს,
 ვიდრე უცხოას.

არ უნდა დავივიწყოთ ისიც, რომ სისტემატი-
 ური მუშაობა, შეუჩერებელი ზრდა რკინის გზის
 მეურნეობისა—თავდებია იმისა, რომ იქ მოყოლი-
 ლი ქართველობა შეაჩვევს ხელს და გონებას—
 მტკიცე მოქმედებას. ეკონომიური ძალა, საქმის სი-
 ღიდე, შუბლს გაუხსნის და უფრო იმედიანად შეხე-
 დავს მომავალს, რადგან კახეთის რკინის გზა უნდა
 იყვეს ერთ-ერთი საფუძვრი ჩვენი ეკონომიური
 აღორძინების კიბისა.

ასე უყურებდით ჩვენ კახეთის რკინის გზის
 ეროვნულ დანიშნულებას და გაფაციცებით თვალს
 ვადევნებდით მის ვითარებას. თავ.-აზნ. თითქო შე-
 იგნო საზოგადოების ასეთი შეხედულობა და, სი-
 მართლე უნდა ვსთქვათ, დიდი მუყაითობა გამოი-
 ჩინა, ბევრი ენერგია და ფული დახარჯა ამ საქ-
 მის კეთილად დასაგვირგვინებლად; მაგრამ ცოტა
 მეტი წინდახედულობა უნდა გამოეჩინა და ის, რაც
 ბუნებრივ გაფართოვებას შეადგენდა კახეთის რკი-
 ნის გზისას—სიღნაღ-ბაქოს რკინის გზა—ხელიდგან
 არ უნდა გაეშვა.

შორსმკვრეტელი პატრონისათვის ეს აუცი-
 ლებელ და ერთ უპირველეს საზრუნველ საგნად
 უნდა ყოფილიყო. ეს პირველი ნიშანი იყო საზო-
 გადოთ ჩვენი მოუმწიფებლობის კულტურულ ცხო-
 ვრებისათვის და წინდაუხედაობისა.

ამას კიდევ ჰქონდა თავისი საპატიო მიზეზები,
 მაგრამ გამოჩნდა ისეთი აღამიანი, რომელმაც არამც
 თუ სხვებს არ შეუშალა ხელი—ამ ეროვნულ სიმდი-
 დრის ხელიდან გამოცლას, არამედ თვითონ იღებ-
 და მხურვალე მონაწილეობას.

ეს გახლავთ პ. ი. თუმანიშვილი, რომელიც
 ამავე დროს კახეთის რკინის გზის კონცესიონერიც
 არის.

რა არის ეს, თუ არ შეუგნებლობა და მოუმ-

*) იხ. ჟურნ. „კლდე“ № 6.

წიფებლობა? შეიძლება კაცმა იფიქროს, რომ ასეთი საქციელი ჰირადი ანგარებით არის გამოწვეული (და ღრმად რომ გამოვიკვლიოთ, იქნება ეგრეც იყვეს), მაგრამ ჯერჯერობით უნდა შევიტყუოთ ყურადღება იმას, რომ პ. ი. თუმანიშვილს შეიძლება აზრადაც არ მოუვიდა თუ რა ზიანს მოუტანს საზოგადო საქმეს. შეიძლება ბ. თუმანიშვილი იმასაც კი ფიქრობდა, რომ ახალი გზა ახალ შემოსავალს მოუტანდა კახეთ. რკ. გზას—და კულტურული და საზოგადოებრივი მნიშვნელობა კი მისი, მხედველობიდან გამოვპარა.

მით უფრო შესაძლებელია ესა, რომ მართლაც სიღნაღ-ბაქოს გზა გაამრავლებს ტვირთის ზიდვას (грузооборотъ) კახ. რკ. გზისას, როგორც ტვირთის გადმოცემით ამ გზაზედ, ისე ამ გზადან ტვირთის მიღებით. პირველ შეხედვით, ეკონომიური მოგება კახ. რკ. გზისათვის უცილობელია, მაგრამ, რადგანაც ეს მოგება ყოველ შემთხვევაში კახ. რკ. გზას არ ასცდება და ამიტომ ჩვენ დანტერესებულნიც უნდა ვიყვნეთ სიღნაღ-ბაქოს რკინის გზის გაყვანაში, საფრთხე ღარტო იმ გადაწყვეტილებაშია, რომელსაც დასდგომიან ბანკები და რომლისთვისაც ხელი შეუწყვია თუმანიშვილს: ამ ორი გზის შეერთებაში ერთი სააქციონერო საზოგადოების ხელში.

როგორც წინადაც ვსთქვით, სიღნაღ-ბაქოს გზის სააქციონერო თანხა მეტად დიდია, 5,000,000, და თუნდაც შევიძინოთ 950,000 მანეთისა, რისაც უფლება გვაქვს, 1/5-ზედ ნაკიები ხმა გვექნება. აქედან ცხადათა სჩანს, რომ ჩვენ ხმას გავლენა არ ექნება საზოგადო კრებაზედ და გზა უცხოთა ხელში გადავა, თუ ეს შეერთება მოხდა.

არ არის არც ერთი საბუთი იმისი, რომ კახეთის რკინის გზა რაღასაც ახალს მოიგებს შეერთებისაგან. სიღნაღ-ბაქოს გზა აუცილებლად მოუტანს სარგებლობას კახეთის რკინის გზას, შეერთებული იქმნება მასთან, თუ განცალკევებული. ჩვენთვის კი განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს განცალკევებას, რადგან მარტო მაშინ ვიქნებით სრულუფლებიანი პატრონები.

და რადგან თავ. აზნ. ერთი შეცდომა მოუვიდა და უზრუნველ არ ჰყო ჩვენთვის მეორე მიმართულება, ერთი და დავგრჩენია ჩვენი პატარა გზა მაინც არ ჩავაყლაპვინოთ სიღნაღ-ბაქოს ვეშაპს.

თავად აზნაურობისათვის ძალიან ძნელი იყო კახ. რკ. გზის კონცესიის აღება, ბევრი დაბრკოლება ეღობებოდა ამას და უფრო მეტი მხნეობა

დასჭირდა კონცესიის სისრულეში მოსაყვან თანხის ძებნის დროს. უნდა ვსთქვათ ისიც, რომ თავ. აზნ. ჯერჯერობით არც საკმაო თანხა ჰქონდა, რომ სიღნაღ-ბაქოს გზისთვისაც მოეკიდნა ხელი ერთბაშად; და მოფიქრებაც დიდი უნდოდა, რომ ახალი საქმე სასარგებლოს მაგიერ, ჰირად არ გადაჰქცეოდა, როგორც მას, ისე ქვეყანას. ამას დიდი გამბედაობა უნდოდა და თავ. აზნ. თავს არ იღვა ასეთი მძიმე მოვალეობა, აი ამ დროს გამოდის პ. ი. თუმანიშვილი და ლალატობს იმას რაც ბუნებრივად თავ. აზნ. საქმეს და სარგებლობას შეადგენდა, რაც თვით პ. ი. თუმანიშვილის მზრუნველობის საგნად უნდა ყოფილიყო. სწორედ ის ეცადა და განსაკუთრებით მისი შეახებით დასრულდა სხვის, უცხოთა სასარგებლოდ.

ეს ცოტაა, ეს არ იქმარა და ახლა, სხვებთან დაკავშირებული, საბოლოოდ ძირს უთხრის კახ. რკ. გზას სხვა გზასთან შეერთებით, რომლის სიგრძე, თანხა და უცხოთა ხელში ყოფნა—შთანთქავს ჩვენი კერძო გზის ბედობადასა. ასეთი საქციელი თუ პირდაპირ ბოროტმოქმედებად არ ჩათვლება ადამიანს, უნდა ვიფიქროთ, მოუბწიფებლობის ბრალია და ბ. თუმანიშვილს ნება არა ჰქონდა თავს ეღვა ასეთი მძიმე საკითხას გადაქრა და განსაცდელში ჩაეყენებინა საერთო საქმე. ჩვენი აზრით, ჯერ კიდევ დრო არის შესწორდეს ეს მხარე დანაშაულისა და ბ. თუმანიშვილი სხვებთან ერთად უნდა ეცადოს დაიხსნას ჩვენი გზა სხვის გზასთან შეერთებასაგან. მით უფრო, რომ ეკონომიურად ეს არავისთვის არაფერს საზიანოს არ წარმოადგენს და საშვილიშვილო სამდურავსაც აიცდენს.

მართალია, არის კიდევ ერთი გზა, რომ მთლად აღვადგინოთ ამ გზების მნიშვნელობა ჩვენთვის, — შევიძინოთ ორთავ გზების აქციების ნახევარზედ მეტი, — მაგრამ ამის განხორციელება მეტად ძნელია, რადგან გზის ამუშავებისათანავე ეს ქალაქდები ბირჟის სათამაშო იარაღად იქცევა და, თუ გზა მოკვებიანი დადგება, — „ყურთაგლეჯაში“ ჩვენ ვერ გავიმარჯვებთ.

ამიტომ მთელი ქართველი საზოგადოება უნდა მოეჭიდოს ეხლა ერთად ერთ გზას, რომელიც ნაჩვენები აქვს დიმიტრი ჩოლოყაშვილსაც (ერთ-ერთ მეთაურთაგანს ამ გზის გაყვანისას) „სახალხო გაზეთში“ № 723, რომ კახეთის რკინის გზა გამოვაცალკევოთ, როგორც ცალკე შტო და არ გადავაქციოთ სიღნაღ-ბაქოს გზის ნაწილად. ეხლან-

დელ მდგომარეობაში საუბედუროდ ეს ერთად-ერთი რეალური და მიზან-მისაღწევი გადაჭრაა საკითხისა.

ყოველ შეგნებულ ადამიანს უნდა ახსოვდეს და ესმოდეს ეს, და დიდად დამნაშავე იქნება საზოგადოების და ქართველ ერის წინაშე ყველა ის, ვინც ამას ხელს არ შეუწყობს და მოლაღატე — ვინც ხელს შეუშლის. ეს საქმე — საშვილიშვილო საქმეა, ამას მოსდევს ეკონომიური აღორძინება კახეთისა და გამდიდრება ეროვნული თანხებისა.

ამას მოსდევს გაძლიერება შეგნებისა და გამოჩეკა ახალი და მძლავრი ეკონომიურ-კულტურულ ძალისა. მაშ მხედ და გულმოდგინეთ მოვკიდოთ ხელი ამ საქმეს და ყველა ღონის ძიება ვიხმაროთ, რომ ეხლავე სახელი არ გავიტეხოთ, უწიფურობა არ გამოვიჩინოთ და საშვილიშვილო საქმეს ღირსეულის შეგნებით და დარბაისლურის ძალით პირი ჩვენკენ მოვაბრუნებინოთ.

არავითარ საშუალებას არ უნდა დაერიდოს ადამიანი ამისთანა მნიშვნელოვან საქმეში. დროებით მაინც უნდა მოისპოს ყოველი ჩვენი პარტიული, ჯგუფობრივი ან კერძო უსიამოვნებანი, უნდა შევრიგდეთ ერთ აზრზედ, რომ ეს საქმე ფრიად სასარგებლო საქმეა და დავიხსნათ იგი საფრთხიდან, რომელიც მას მოეღოს.

რ. გ.

სომხები საქართველოში

როდესაც ქართველები სომხებზედ ლაპარაკობენ, სახეში ჰყავთ ის სომხები, რომლებიც საქართველოში მოსახლეობენ. არამც თუ შორეულ ადგილების სომხები, თვით მოსამზღვრე განჯის გუბერნიის სომხებიც კი არ შედიან დამოკიდებულების იმ სფერაში, რომელსაც ქართველ-სომხთა ურთიერთობა ჰქვია. აქედან ცხადია, რა უსამართლოა ის აზრი, როცა ჩვენ საზოგადოთ სომხების სიძულვილს გვიკიბინებენ.

ქართველ-სომხთა დამოკიდებულობა საქართველოში კი სულ სხვა ნიადაგზედა სდგას და შესაძლებელია ჩვენი საურთიერთო სიმპატიაც სხვა ფასისა იყვეს. — და რომ ეს სიმპატია არც თუ ისეთის ფასისა ყოფილა, როგორც ეს ზოგიერთებს მიაჩნდათ, ეს იქიდანაცა სჩანს, რომ თვით ისეთი იდეალისტიც კი ქართველ-სომხთა ურთიერთობისა, როგორც არჩილ ჯორჯაძე იყო, ერთ თავის უკანასკნელ წერილში ამბობს — სამწუხაროდ

სომეხ ქართველთა ურთიერთობას ზიანი შეეპარა და ეს ზიანი არც ერთს კეთილს არ დააყრისო. არჩილ ჯორჯაძე უკანასკნელი არ არის, და სომეხ-ქართველთა სოლიდარობას უდიდეს მსყველები ჩვენს საზოგადოებაში. მაგრამ, ჩვენის აზრით, რამდენადაც უფრო ნაკლებს იყვირებენ ეს წრეს გადასული მოთაყვანენი არ არსებულ სოლიდარობისა, იმდენად უფრო მალე შევაგნებინებთ ერთმანეთს ჩვენც და სომხებიც, რომ ეს სოლიდარობა აუცილებელია.

საქიროა, ჩვენცა და სომხებმაც შევიგნოთ ერთმანეთის უფლებანი. აი, მთავარი პირობა, ურომლისოდაც ჩვენ, ვერა თუ ვერ მოვრიგდებით, ვერც კი გავაცნობთ ერთმანეთს.

საქართველოში მცხოვრებმა სომხებმა უნდა შეიგნონ ის აზრი, რომ საქართველოში პირველობა ქართველებს ეკუთვნით. როცა სიტყვა „პირველობა“ ვხმარობთ, ჩვენ სახეში მათი სომხების, უკანა რიგში ჩაყენება კი არა გვაქვს, სახეში გვაქვს ინტერესების პირველობა. თუ ისინიც იმ აზრისანი არიან, რომ ჩვენ, ქართველები, ჩვენი ეროვნულის ცხოვრებით ვსცხოვრობთ, ვიმყოფებით ჩვენს მიწა-წყალზედ და ჩვენცა გვაქვს რამე იდეალი, მაშინ მათ ისიც უნდა აღიარონ, რომ საქართველოში გაბატონებული ინტერესი — ქართული ინტერესი უნდა იყოს. ეს ისეთი მარტივი ფორმულია, რომ მას არავითარი ქართული სპეციფიური თვისება არა აქვს. გადიტანეთ ეს ფორმული რომელ ხალხშიაც გინდათ, რომელ ტერიტორიაზედაც გინდათ, იგი ყველგან ეროვნულ ცხოვრების თავი და ბოლო იქმნება. თვით უკეთილშობილესი თეორია ერთა თანასწორობისა მას წუნს ვერ უპოვნის. მაგრამ უბედურობა ის არის, რომ საქართველოში მცხოვრებ სომხებს ჰგონიათ, რომ მათაც სწორედ ისეთივე, მაგრამ სომხური ინტერესი აქვთ აქა, როგორც ჩვენ. რაკი სომხები ასე ფიქრობენ, ჩვენ, რასაკვირველია, აღარ გვაოცებს ის შედეგიც, რომელიც მოსდევს ასეთ აზროვნებას. ცხადია, ეს ინტერესები ერთმანეთს უნდა დაეჯახნენ და ამის მაგალითები ხომ რამდენიც გნებავთ იმდენი არის ქართველ-სომხთა დამოკიდებულებაში. სომხებს ჰგონიათ, რომ მათი ინტერესები საქართველოში იმავე ზომისავე და იმავე მოდგმისავე არიან, როგორც ჩვენი. მაგრამ ეს შემცდარი აზრია. საქართველოს საკითხი საქართველოში უნდა გადაწყდეს, მაგრამ სომხეთის საკითხი კი ვერ გადაწყდება საქართველოში. განა

მარტო აქედანაც ცხადათ არა სჩანს, თუ რამდენად პრივატულია სომხური საკითხი საქართველოში. მაშასადამე, თუ სომეხთა საკითხს საქართველოში ფართო ეროვნულ-სომხური ხასიათი არა აქვს, მაშ რომელ სომხურ ინტერესზედ შეიძლება მსჯელობა? მაგრამ არის ერთი ინტერესი კიდევ, — ეს არის უმცირესობის ინტერესი. ინტერესი იმ სომეხობისა, რომელიც საქართველოში უმცირესობას შეადგენს და შესაძლებელია ქართველმა უმრავლესობამ დაჩაგროს იგი.

ამაზედ ლაპარაკი სომეხებს არ აეკრძალებათ, თუმცა ისიც უნდა ვსთქვათ, რომ არც თუ საქაროა ჯერ ამაზედ ლაპარაკი, რადგან სიცილის მეტს რას გამოიწვევს განა ის აზრი, რომ ქართველები სომეხებს სჩაგრავენო. ასეთი ფაქტი არ არსებობს. ხოლო რაც შეეხება მომავალს, რომ სხვა პირობებში ქართველები დასჩაგრავენ სომეხებს. — სად გავგონილა ჯერ არ არსებულ დაჩაგრისთვის ეხლავე დაჰკომონ ჩვენი მომავალი და ინტერესთა წინააღმდეგობა გამოაცხადონ.

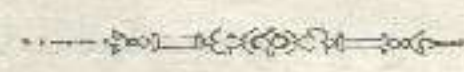
კანონი ნებას აძლევს ადამიანს ყოველივე წინასწარი ზომა მიიღოს თავის არსების დასაცავად, მაგრამ აქედან იმ უცნაურ აზრის გამოყვანა კი არ შეიძლება, რომ იგივე კანონი ნებას გაძლევთ ადამიანი მოკლათ იმ მოსაზრებით, რომ მას შეეძლოთ თქვენი მოკვლა.

ამ პატარა მაგალითიდანაც ცხადია, თუ რა შეცდომას სჩადიან საქართველოში მცხოვრები სომეხები, როცა ქართულ ეროვნულ იდეის წინააღმდეგნი არიან იმ მოსაზრებით, რომ ჩვენ შეგვიძლიან მათი ოდესმე დაჩაგრა.

მომავალზედ ჩვენ უფრო უკეთესი წარმოდგენა გვაქვს. ჩვენა გვგონია, რომ ღმერთი მარტო ქართველების მწყალობელი არ არის და თავისი კერძი ღმერთი სომეხებსაცა ჰყავთ. ამიტომ თუ ჩვენ მუდამ ვოცნებობთ ქართველთა უკეთეს მომავალზედ, ხანდახან მაინც ვფიქრობთ სომეხთა მომავალზედაც და როცა ეს უკანასკნელი წინ გვეშლება, ჩვენ გვგონია, ეს მომავალი აღმოცენდება ყოველ შემთხვევაში არა აქ, საქართველოში, არამედ სხვა ადგილებში. საქართველოს სომეხობა სულ უმცირესი ნაწილია სომეხის ერისა, (რომელსაც ბინადრობა თავის საკუთარ ადგილზედა აქვს) ამიტომ ჩვენი მათდამი დამოკიდებულება არ არის დამოკიდებულება ორის ერისა. მომავალი ვერავითარი სახელმძღვანელოა ერთა შორის განწყობილებებისათვის, ხოლო რაც შეეხება წარსულს, განა იგი სავსებით არ ამ-

ტკიცებს ჩვენს კეთილ განწყობილებას იმ სომეხობისადმი, რომლებიც საქართველოში სცხოვრობდნენ. მაშასადამე სომეხები უნდა დაჰყაბულდნენ თავიანთ მდგომარეობას საქართველოში და უნდა იცნონ ჩვენი უფლებანი ჩვენს სამართლებში. მათ უნდა ახსოვდეთ, რომ არ არის ერი აზიაში თუ ევროპაში, სადაც ისინი არ სცხოვრობდნენ, მაგრამ არც ერთ ერს არ აუღია ხელი თავის უწმინდეს უფლებაზედ იყო ჩვენს ცხოვრებაში ისეთი დრო, როცა ჩვენი უფლება ჩვენ დაუთმეთ სხვას, მაგრამ ეს იყო ორთავიანი არწივი და ანგარიშიც სხვა იყო მაშინ. მაგრამ რის გულისათვის უნდა დაუთმოთ ჩვენი უფლება მათ, რად უნდა უარყუთ ის, რაც გვეკუთვნის ჩვენ ისტორიულად და რეალურად, ამის საკმაო საბუთს ვერ ვხედავთ. ძნელია ის გზა, რომელიც ჩვენ უნდა გავიაროთ, რომ ავაყვავოთ ჩვენი ძვირფასი საქართველო, მაგრამ ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ ჩვენ გადავივლით მხოლოდ ჩვენ საკუთარს გვამებზედ და მსხვერპლად სომეხის ერის ინტერესები არ იქნება შეწირული.

ა—ი.

პ რ მ ს ა

უკანასკნელი შედეგი მეოთხე სახელმწიფო სათათბიროს არჩევნებისა:

არჩეულია სულ 439 დეპუტატი. აქედამ:	
მემარჯვენე	143
ნაციონალისტი	59
ოქტომბრისტი	78
პოლონელი	11
ქართველი ნაციონალისტი	1
პოლონელ-ლიტველთა ჯგუფი	5
მუსულმანი	3
უპარტიო	6
პროგრესისტი	46
კადეტი	60
მემარცხენე	13
სოციალ-დემოკრატი	14

სულ — 439

ოპოზიციამ მეოთხე სათათბიროში 136 ადგილი დაიჭრა, მათში 7 ადგილი ეხლა მოიგო (მე-3-ე სათათბიროში 129 დეპუტატი იყო). ოქტომბრისტებმა დაჰკარგეს 52 დეპუტატი თავის ბელად ა. ი. გუჩკოვით. ძალიან მოიგეს მემარჯვენეებმა — 91 ადგილი (მე-3-ე სათათბიროში 52 დეპუტატი იყო).

მე-4-ე სათათბიროს პატრონნი იქნებიან—მე-მარჯვენენი, ნაციონალისტები და მემარჯვენე მხარე ოქტომბრისტებისა.

„რუსკოე სლოვო“

როგორც გაზეთები გადმოგვცემენ, ჩხეიძეს თავისი კანდიდატურა წამოუყენებია პეტერბურგშია და როცა უკითხავთ ს. დ—ვის ამ უცნაური ამბის შესახებ, უპასუხნიათ:

— ჩვენ ჩხეიძე დასახელებული გვყავდა მისი თბილისში არჩევის წინადა და ესაა საჭიროად არ მიგვაჩნია მისი კანდიდატურის მოხსნა. თუ პეტერბურგშია და არჩევენ, მაშინ უნდა იტყვის თბილისის დეპუტატობაზედა.

ჩვენმა ჟურნალმა უკვე აღნიშნა, რომ ჩხეიძე ქართველების დეპუტატი კი არაა, რუსეთის პარტიის დეპუტატი და ეხლა უფრო აშკარად სჩანს ესა, ზემოდ მოყვანილ ფაქტიდან. უეჭველია, ჩხეიძე არ დაახანებდა და თავის ადგილს, თბილისიდან ამორჩეულისას, დაუთმობდა სოლოლაკელ ხატისკოვს, რომლის პარტიასთან მეგობრული კავშირი ჰქონდა. და იქ, სათათბიროში.... ნეტა რა ლათაიებით დაუტკობდნენ ერთმანეთს სმენას ეს ორი „საქართველოს“ წარმომადგენელი?

ღმერთი რომ კაცს გაუწყრება, ჯერ ჰკუას წაართმევსო, ნათქვამია, და რა არის, თუ არ ამისთანა ღვთის წყრომა, უკანასკნელი წერილები „თემისა“. აკაკის გარშემო ასეთი უდიერი და უსიროცხვილო კამათის ამტეხი გაზეთი, ნუ თუ არა გრძნობს, რა ყ-ლბ მდგომარეობაში აყენებს თვით აკაკის, რომელიც, სწორედ როგორც პატრიოტი, როგორც საძმობლოს მოტრფილვე, არასოდეს არ მოექცეოდა ს. დ—ების ბანაკში. ყოველს ალლოს, სიწრფელესა და პოლიტიკურ აზროვნებას უნდა იყვეს წოკლებული ადამიანი, რომ ასეთი ცილი დასწამოს ჩვენს მგოსანს. და აკი გამოაშკარავდა კიდევ, რომ აკაკი ს-დ. ბანაკისა არ არის. მაშ უბრალო ინტინდენტს, აკაკის სამართლიან გაშავებას, რად აქაფებს საპონივით და რათა ჰბერავს ბატონი გრიგოლი? ტყუილს მოკლე ფეხები აქვსო და როცა გაუშეღავნდა—ეხლა გრიშაშვილზედ ყრილობს ჯავრსა. ჩვენ არ გამოუდგებით იმას, თუ რამდენად საკადრისია გამოქვეყნება დაუბეჭდავი ლექსისა, მაგრამ ამისათვის უშვერი ლანძღვა, ჯაშუშისა და დემსმენის სახელის წოდება ყოვლად უმსგავსია პატროსან ჟურნალისტისათვის. გადაკვრით ლაპარაკი იმაზედ, რომ გრიშაშვილზედ „ხმები დადის“ და სხვა, ეს გზა დაბნეული ადა-

მიანის არგუმენტი, მექორესი, რომელსაც საბუთები არა აქვს და ამისთანა შემთხვევაში ყოველთვის ინსინუაციებს მიმართავს ხოლმე. ეს პირველი არ არის თემის რედაქტორისაგან და ჩვენ მოვალეთა ვრაცხთ ჩვენს თავს, გავაფრთხილოთ ყოველი ჟურნალისტი ასეთ დასაგმობ საქციულოთაგან.

საზოგადოთ უნდა ითქვას, რომ უკანასკნელ დროს ჩვენს პრესას დაქვეითება ეტყობა ზნეობის მხრივ და ყველაზედ მეტი ღვაწლი ამ დაქვეითებაში მიუძღვის „თემის“ რედაქტორს, რომელიც არავითარ მლიქვნელ სიტყვას არ ერიდება, რომ თავისი მოპირდაპირე გააწბილოს.

ნეტა თუ რა აღაგმავს ისეთს ადამიანს, რომელიც გუდუშუტასავით, თუ ხელი ახლევ, მაშინვე მტკერი და ცუდი სუნი აუვა.

P. S. გულის წყრომით უნდა აღვნიშნოთ, რომ გრ. დიასამიძის ყოველს ტაქტს მოკლებულმა და ნართაულმა ლაპარაკმა იძულებულ ჰყო არჩილ ჯორჯაძე—უარი ეთქვა მცირე პენსიაზე, რომელსაც იღებდა წ. კ. საზოგადოებიდან; იმ პენსიაზე, რომელიც ჯან გატეხილ მწერლისათვის ერთად ერთი ცხოვრების წყარო იყო.

დიდებული ადამიანი

დიდებული ადამიანი იგივე მალლობი ადგილია, რომელზედაც მიცოცავს ყოველი პატარა კაცუნია, რომ იქიდან უფრო დიდათ მოეჩვენოს ყველას. გინება დიდებულ ადამიანისა, ქება მისი, გამოქომაგება დიდებულ ადამიანისა და მისი ადგილის დაკავება—მუდამ საყვარელი საქმე იყო პატარა კაცუნებისათვის.

უდიდესნი მპყრობელნი ქვეყნისა მოკრძალებით ისხდნენ თავიანთ ძღვევა-მოსილ ტახტზედ; იხოცებოდნენ და თან მრჩქონდათ თავიანთი დიადობა. მიჰქონდათ, რადგან ყოველი დიადობა მხოლოდ „სულში მდგომარებს“. სტოვებდენ „ცარიელ“ ადგილს თავის შემდეგ, მაგრამ რა სიამაყით აღიოდნენ იმავე ტახტზედ უდიდესნი ჩამომავალნი დიდბუნებოვან ადამიანისა.

თუ „იარაღთ პტვირთველი“ რაინდობამ შეჰქნა, „ბატონის“ ხმლის მტვირთველი პაეი, ფერუმარილ წასმული და თმა-დახუჭუქებული, ნაყოფი იყო იმ ატმოსფერისა, როცა ძღვევა მოსილ ტახტზედ ულონო ყუათის პატრონი აღიოდა, დიდება მამისა, თავის დიდებად მიაჩნდა, მახვილი მისი—თავის ძლიერების ემბლემად; მაგრამ, რაკი იგივე მახვილის ზედ შემოსარტყმელად წელი არ მოსდევდათ, მას აზიდვინებდნენ სწორედ ამ პაეებს და ოდესღაც მრისხანე რეგალია ძლიერებისა, ლოყა-წითელ პაეების ხელში სათამაშოდ იყო ქცეული.

უკვე ძველმა ქვეყანამ აღნიშნა ტრაგედია დიდებულის სულთა იმით რომ: „პატროკლი აღარ იყო და საზიზღარი ტერსიტი კი პარპაშებდა“.

დიდებულ ადამიანებს თავისი ბედი ისე სიცოცხლის დროს არ აწუხებდათ, როგორც საკვდილის შემდეგ.

— რას უტოვებთ ქვეყანას? ეკითხებოდნენ მომაკვდავ ნაპოლეონს.

— არაფერს, მივდივარ მთლად! თან მიმაქვს მთელი ჩემი დიდება, რომ ადამიანებმა ისიც ისე არ დაფუშონ, როგორც ჩემი იმპერია.

მაგრამ ადამიანებს განა რისამე შებრალება აქვთ?!

ჭლექიანი პროფესორი, რომელსაც ყუათისათვის უბეში მუდამ ნიშადურის შუშა ედო, ალექსანდრე მაკედონელზედ ლექციას კითხულობდა და სტრატეგიას უწუნებდა. განა ეს საკმარისი არ იყო, რომ კარლ მოორა ყაჩაღად გავარდნილიყო!

დიდებულ ადამიანებს არამც თუ აძაგებდნენ, აქებდნენ კიდევ და რამდენი ყალბი, ანგარებით სავსე გრძნობა ყოფილა ამაში გამოთქმული!

მაგრამ უმწვერვალესად მაშინ გამოდიოდა მოკრძალება თავის ქურქიდან, როცა დიდებულ ადამიანის დასაცავად ამხედრდებოდა თვით არარაობა.

— დიდებული ადამიანი განსაცდელშია! ამბობდა არარაობა და გამოდოდა მის დასაცავად. პატარა ჭკარტლიან ჭრაქს მზის განათება უნდოდა, პატარა წუმბეს—ზღვის მორწყვა!

მაგრამ არარაობას, როგორც ჭკუა მოკლე არსებას, ის უმთავრესი გარემოება ავიწყდებოდა, რომ დიდებული ადამიანი თუ განსაცდელში იყო, ეს იმას ნიშნავდა, რომ თვით ცა იქცევოდა და როცა იგი მის მფარველად გამოდიოდა, განა იგი იმ ჭინჭრაქს არა ჰგავდა, რომელმაც ფეხები მალლა შეიშვირა:

— არიქა, ცა იქცევა, ცაის უშველოთო!?

და ათასჯერ მართალი იყო დიდებული სოკრათი, როცა ვეჯილზედ უარი სთქვა და თავისი ფილა ძირამდე დაცალა: „არ მინდა ჩემი ფასის შემცირებაო“.

რას ნიშნავდა „გამართლება“ ბერძენ სოკრატისათვის, რომლის სამშობლოს ფილოსოფიამ იმ ზომამდე მიაღწია, რომ შემდეგში არისტოტელის საქვეყნოდ აღიარებდა:

— ბერძენს მონობა არ შეშვენიისო!

როცა კანონი უკიდურეს სილამაზეს აღწევს,

მაშინ იგი ესთეტიკაში გადადის და ადამიანის ცმაშინ სოციალურ კანონს კი არა, სოციალურ ესთეტიკას ემორჩილება. და ყველა ამას შემდეგ, ვეჯილით გამოსყიდული სიცოცხლე განა წაწყმიდა არ იქნებოდა სოკრატისათვის? იმ სიცოცხლისა, რომელსაც მისთვის უმაღლეს სოციალურ ესთეტიკის მნიშვნელობა ჰქონდა.

აი, ფაქტები დიდებულ ადამიანთა ცხოვრებიდან! სულის სიდიადეს, უმაღლეს გონიერებას მუდამ სძაგდა არარაობა, სძაგდა მისი ქომაგობა, მისი სარჩლი, მაგრამ ტრაგედიაც იმაში მდგომარეობდა, რომ არარაობა მუდამ ვეჯილობდა მას.

წარსულ არჩევნებში გააშავეს აკაკი წერეთელი. მე რომ მკითხოთ, ყველაზედ დიდი სიურპრიზი არჩევნებისა ის იყო, რომ სოლოლაკის ბურჟუაზიამ სოციალდემოკრატი ჩხეიძე აირჩია დეპუტატად, მაგრამ, რაკი არიან ისეთები, რომლებიც ამ სიურპრიზზედ უდიდეს სიურპრიზად აკაკის გაშავებას სთვლიან,—ჩვენც ამაზედ ვილაპარაკებთ.

თავის თავად ეს ფაქტი კურიოზია.

ამ დამარცხებით და გაშავეებით არც ჭეშმარიტება შებლალულა, არც თვით აკაკი წერეთელი.

ეს, თუ გნებავთ. ერთგვარი ეფექტია!

ეფექტი, როცა კოზირი ხალხს მოუვიდა და კოზირმა სხვა მასტის ხელმწიფე მოკლა!

უფერული და მოსაწყენი იქნებოდა იმ ხალხის ცხოვრება, რომელმაც დროზედ ხუმრობა არ იცის. და აკაკი წერეთელიც ამ არჩევნებში სწორედ ის „სხვა მასტის ხელმწიფე“ იყო, რომელიც ხუმრობით მოკლა სულ პატარა კოზირმა.

ეს რომ სხვაგან მომხდარიყო, რასაკვირველია, გაზეთებში მხოლოდ აღნიშნავდნენ ამ კურიოზს, რადგან არც თუ მნიშვნელობას არის მოკლებული, მაგრამ მე ვერ წარმომიდგენია ისეთი საზოგადოება, რომელიც ამის გამოისობით ჯვაროსანთა ომს გამოაცხადებდა.

ჩვენში კი სულ სხვა მოხდა.

დიდებულ ადამიანის დასაცავად, მის საქომავოდ ამხედრდა ჩვენებური არარაობა.

არარაობა ვატმანების სახით!

არარაობა მამულიშვილების სახით!

არარაობა დასელებების სახით.

— ზეცის მოციქული გააშავეს! ჰყვირის არარაობა.

და ჭკარტლიან ჭრაქს სურს მზის განათება!

პატარა წუმბეს—ზღვის მორწყვა!

და ამ საზოგადო ზარში და ზეიმში, ამ საეროვნო, ვითომდა საეროვნო მწუხარებაში, თვით უგონიერესი ადამიანებიც კი ვერ ამჩნევდნენ რა ანგარი გრძნობა არის დამალული, რა ფისკალური ზრახვაა გახვეული ამ გოდებაში.

დემაგოგია ხალხის გულში მუდამ სიმს ეძებდა, რომ თავის ქვენა მისწრაფებათა ასასრულებლად აეძღვრებინა იგი. და რა დღეს შევესწარიო?

მან იპოვნა ჩვენი ხალხის გულში ყველაზედ უტკბესი სიმი—აკაკი წერეთელი.

ჩამოდექით! დღეს დემაგოგია უკრავს ამ სიმზედ!

ფარსმან ფარუხი.

შეშფობილ ლამის

(რეიმონტიდან)

წვიმისაგან დამბალ გზაზე მთვრალი გლეხკაცი მობარბაცებდა.

ღვინობისთვის სალამო იყო, სალამო ცივი, წვიმიანი, ტალახიანი.

გზა დაჰკვანებოდა ქაობიანსა და საფლობებით სავსე მდინარეს, რომელიც მიიკლაკნება ხოლმე ცარიელს, შავად გამომყურე მინდვრებს შორის.

გადაბლესილი ქვეყანა განუწყვეტელი, ტანამდე გამტანი წვიმით ტიროდა, სისველით გაქლენთილ მინდვრებს მიწის სახე მიეღოთ, არხები და კვლები წყლით გავსილიყო, შიშველი ხეები უძლურად იხრებოდნენ გზისაკენ და სიცივისაგან და სინესტისაგან კანკალებდნენ.

სამარისებურ სიჩუმეს მოეცვა მინდვრები.

გლეხკაცი ძალზე აქეთ-იქით გადად-გადმოდიოდა, ბორძიკობდა, იგინებოდა, მაგრამ მაინც აჩქარებული მოადგამდა ფეხსა. ერთ ადგილას შეჩერდა და მთვრალი, ხრინწიანი ხმით დამღერა:

ცოცხალი ვარ,
ქვეყნისა ვარ,
მოკვდები და მიწისა ვარ.

მაგრამ სიმღერამ უჭუ ვერ გამოიწვია, მოდუნდა სველ ჰაერში და სიბნელეში გაფანტა მიუხედავად ამისა, ხმა მაინც გაიგონა ადამიანის ერთმა რაღაც აჩრდილმა, რომელიც მოჩანჩალებდა გზაზე რამდენიმე ათეული ნაბიჯის სიშორეზე, შედგა ერთ წამსა და გულაჩქროლებული, შეშინებული მიიმალა გვერდზე მდგარ ხეების ქვეშ, საცა უფრო ბნელოდა.

გლეხკაცი მალე ისევ გაუდგა გზას ჩქარის ნაბიჯით, მაგრამ ფეხი რაღაც ქვასა თუ ხის ფესვს წამოჭრა და კუნძივით ტყაპანი მოიღო ტალახში.

კარგა ხანს არაფერი ისმოდა, გარდა წვიმის გაქიანურებულ, დაუსრულებელ წყუმბვლისა და ფოთლების აკანკალებულ, ნერვოზულ შრიალისა.

ენახოთ აჩრდილმა წინ წამოიწია, მთვრალისაკენ დაიხარა და გაისმა წყნარი ხმა:

— მეპატრონე, ჰა მეპატრონე!

გლეხკაცი თითქოს გამოირკვაო, შეეცადა ადგომას, მაგრამ უძლური ფეხები და ხელები ტალახში უსხლტებოდა და ვერაფერს აყრდნობდა. გონებადაკარგულმა, რა კი ვერ მოახერხა ადგომა, მოიკილიათა რამდენადაც შესაძლო იყო მოხერხებულად და ბურტყუნით ძილს მისცა თავი.

— რბილადა ხარ აქა და თბილადა, იწექ, მეპატრონე, იწექ... იძახდა მთვრალი ბურანში.

— ადექით რაღა, წყალმა ხომ სულ დაგფარათ.

— ჰაი, ძაღლო, თუ მოგდე ჯობი, მაშინ ნახავ შენ სეირს,—წამოიყვირა მრისხანედ გლეხკაცმა.

— მეპატრონე!

— გეუბნები, ნუ მალვიძებ-მეთქი, დედაკაცო, თუ შენ კეთილი გინდა.

— მთვრალი ხართ, მთვრალი, ღორივით გდიხართ ტალახში.

— მთვრალი! მერე არ გითხარი შენა: ურიავ, მომე, არაყ და არა სპირტი-მეთქი, არ გითხარი? ნახავ თუ ე კიკინები არ დაგაგლიჯო შე წყეულო... ჩუმად, დედაკაცო... მეპატრონეს ალბად უნდა და წევს, გათავდა და მორაჩა, აქ შენ საქმე არა გაქვს, შენ დედაკაცი ხარ... ჩუმად დედაკაცო... იწექ, მეპატრონე... მოჯამაგირეები იმუშავენ შენთვის... საქონელი იმუშავენ... იწექ, მეპატრონე... მოისვენე...

მაგრამ ქალი მოსვენებას არ აძლევდა: იქამდე იჯანჯლარა და ეწია, სანამდე ცოტათი არ მოიყვანა გონსა და ფეხზე არ წამოაყენა.

— მარცხა,—წამოიძახა გლეხკაცმა, როცა დააცქერდა ქალსა და იცნო.—მარცხა,— გაიმეორა უგონოდ და ჩამოიფხატა ქუდი შუბლზე. მერე ბარბაცით, მაგრამ აჩქარებულის ნაბიჯით გასწია წინ. ისე მიეშურებოდა, რომ გვეგონებოდა, რაღაცას გაურბისო. მალე მისი ფეხის ხმა წვიმის წყუმბვლაში მისწყდა.

მარცხა კი ძლიერ უკან ჩამორჩა. ფეხი ვერ აეჩქარებინა, მძიმე-მძიმედ მოდიოდა, რადგანაც

ფეხსაცმელები უსხლტებოდა ტალახში და ევსებოდა წყლითა, რომლისაც წამდა-უწუმ გადადგრა უხდებოდა. ძლიერ-ძლიერობით სდგამდა ფეხსა რადგანაც ამოღუმბული ტანისამოსი სიარულს უძნელებდა. მკერდში შალში გამოხვეულს ბავშვს იკრავდა.

დადამდა. ქვეყანა თანდათან უკუნეთმა მოიცვა.

ქალი იცეცებდა თვალებს სიბნელეში, რომელიც უფრო და უფრო ძლიერდებოდა, და მიიწევდა წინ თითქმის გონებადაკარგული, ცოცხალი მკვდარი.

უფალო იესო! მოწყალეო! — ამოხდა გულიდან საწყალს და მწარე, მქენჯნავმა დარღმა თვალებიდან ცხარე ცრემლები გადმოაფრქვევინა.

ცოტა კი არ დაეღვარა მარციხას ამგვარი ცრემლები!

ბევრჯელ შეუტირნია ხალხისათვის, ქვეყნისათვის, ბევრჯელ გამოუტირია თავისი მწარე ხვედრი, თავის ობლობა.

ობოლი იყო, ობილი უსახლკარო. მოდიოდა ამ ქვეყნად უბატრონოდ, როგორც შავი ღრუბელი, რომელიც ხან სად და ხან სად მძიმედ მოიზღო-ზნება ცაზე, როგორც ნოტიო ქარი, რომელიც ხან სად და ხან სად ეშვება მინდვრებიდან და იკარგება უგზო-უკვლოდ აი ამ ღვინობისთვის საშინელ ღამესავეით.

არც მოწყალემა ჰქონია ვისგანმე, არც დახმარება, არც შებრალება.

უწყალო ბედმა გამოაგდო გარედ და მისცა დაღუპვის გზასა. უბედურს მხოლო ცრემლები, ტანჯვა და კვნესაღა ჰქონდა თავის დასაცავად ძაღლის ლეკვივით, რომელსაც ჯერ კიდევ თვალაუხილავს ამორებენ დედას, აგდებენ ორმოში და საცოდავი წკავწკავის მეტი აღარა დარჩენია რა თავის გადასარჩენად.

— უფალო იესო! — ამბობდა კვნესით მარციხა დრო გამოშვებით.

ამ ღამემ ნელ-ნელა შიში ჩაუნერგა ქალს გულში. ტყუილად ცდილობდა მოეკრა სადმე თვალი სინათლისათვის, ყველგან დაუსრულებელი წყვდიადი სუფევდა; სოფლები ისე იყო სიბნელით მოცული და მიჩუმებული, რომ გეგონებოდა, ყველანი ამოწყვნენო. არც ცხენის ურმის სიარული ისმოდა სადმე, არც ადამიანის ხმა. ძაღლებიც კი არა ჰყეფდნენ. ყველგან სამარისებური სიჩუმე იყო. აკირებდა საქმეს მხოლოდ გაქიანურებული წვიმის წკუმპვლა.

ბავშვმა საცოდავად წუწუნნი დაიწყო.

— ჩუმად, პატარავ, ჩუმად... სთქვა დედამ და ჩაუდო ბავშვსა გამხმარი და გამომშრალი ძუძუ.

შორიდან ოდნავ გასაგონი წყლის შხუილი შემოესმა.

წვიმის ხმა

— წისქვილია, წისქვილი! — წაიჩურჩულა და ყური დაუგდო.

რალაც იმედი გაეღვიძა გულში, დაიძრა ადგილიდან და ხალისიანად გაუდგა გზასა.

მარციხა კანკალებდა ლოდინისა და გაუბედობისაგან

— პეტრუს! პეტრუს! — აცოდვილებდა ტუჩებს საწყალი. — არ გამოგადგებს განა, არა! როგორ შეიძლება! — ფიქრობდა და, მოულოდნელად, განცხოვლებული სიყვარულით ძალზე იკრავდა მკერდში ბავშვსა. — პეტრუშენკა!

ნელ-ნელა ქალს ტანჯვისაგან უკვე გაველურებული გული მთლად სინაზით გაემსქვალა. ხელოაზლად წარმოუდგნენ თვალ წინ მოგონებანი გაზაფხულისა: მწუხარების ცრემლებს შორის გამოსქვიოდა განვლილი ნათლით შემოსილი წუთები. თვითეულ მოგონებაში უმთავრეს პირად ის იყო, პეტრუსი!

მშიერმა და გაცრეცილმა ბავშვმა ისევ დაიწყო ტირილი.

— გაჩუმდი! შენ! — წაიბურტყუნა მარციხამ და თან ხელი აზიდა, თითქოს უნდა ჩაართყასო...

— როგორ შეიძლება? ეს ხომ იმისია, — მოუსვენრად გაურბინა თავში აზრმა და ზეადგზნებით დაუწყო კოცნა ბავშვის სველ პირი-სახეს.

ხმაურობა აშკარად ისმოდა, შეიძლებოდა გაგერჩია წისქვილის ბორბლის რახუნნი.

წვიმა კლებულობდა, მალლა ქარი უბერავდა ტოტებს ალვის ხეებისას, რომელნიც ჩოჩხებივით იდგნენ მწკრივად გზის ორივე მხარეს, ირხეოდნენ და მრისხანედ ხმაურობდნენ. ტყიდან კიდევ ისეთი წყნარი სვედიანი ხმა მოდიოდა, რომ გეგონებოდათ ბნელაში ხეები ჰკვნესენო, გეგონებოდათ სადმე ტირილია და ღამეში და წვიმაში იკარგებოა აგორებული და არეული უზარმაზარი ღრუბლები, სწრაფად მიეჭანებოდნენ დაბლა დაწეულ ცაზე.

რალაც შიშმა გადაურბინა დედამიწასა, ავმა და ძლიერმა შიშმა, რითაც მარციხას გული აევსო. შემკრთალი თვალით გადახედა გარემოს ქალმა, ჩამოიწია მანდილი შუბლზე და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა გაჰკურცხლა იქით, საიდანაც უფრო და უფრო ახლოს ისმოდა წისქვილის ხმაურობა.

გაქცეულს ქარი, რომელიც თანდათან ძლიერდებოდა და უკან მისდევდა, ხან ზურგში სცემდა და წელში ჰხრიდა მიწამდე, ხან წინ ურბენდა და სახეში წუმბეებიდან წყალს ასხამდა, ხან წვრილ ტოტებს აყრიდა, ხან კიდევ ისე მომწველელად ჩასწუწუნებდა შიგ ყურში, რომ ქალი დგებოდა და სულს იბრუნებდა.

მწკრივად ჩამორიგებული ალვისხეები ისეთ ნაირად ირხეოდნენ, ისეთ რაღასაც უჩურობდნენ, რომ მარცხა შიშისაგან იღეოდა. ქალი გრძობდა თავის თავზე მათ მძლავრ ღეროებს, შემოგლეჯილ, შაშველს, ბრკყალების მსგავს ტოტებს, რომელნიც იწეოდნენ წინ, სწვდებოდნენ მხრებში, ჰგლეჯდნენ მანდილსა, უკაწრიდნენ პირისახეს, და თავზარდაცემული გარბოდა.

საწყალი მხოლოდ მაშინლა დამშვიდდა, როცა წისქვილის ჯებირზე გაჩნდა.

წისქვილი დაბლა იდგა; მისი სახურავა ჯებირისა და სიბნელეში დაღვრემილად მოხტყვრიალე ტბის პირის-პირ მოდიოდა. წისქვილს გარს ეხვია შავი მურყნები, რომლებიც ისე ახლო-ახლოს ამოსულიყო, რომ მათ შუა გავლა შეუძლებელი ხდებოდა. ამ ტევრში წყალი გადმოდიოდა თვლებიდან, ჰქუხდა და შხაპუნი გაჰქონდა.

უშველებელი შავი შენობა ზანზარებდა და გრიალებდა.

მარცხა ფრთხილად დაეშვა ჯებირიდან დაქანებულ ბილიკზე და წისქვილში შევიდა. იქვე ზღრუბლთან რაღაც ფქვილის ტომარას დაეცა სულის მოსაბრუნებლად.

წისქვილის შიგანი ბრმასავით გამოიყურებოდა, თითქოს მთლად ბისტი აქვს გადაკრულიო. ქერში ჩამოკიდული სანათი სუსტს მოწითანო შუქს იძლეოდა, რომელზედაც გაარჩევდი საფეხურების რიგსა და მანქანებს.

ყველაფერი ინჯღრეოდა, ხტუნავდა, მოძრაობდა ფქვილის მტვერში, აჩქარებული მუშაობდა. ირყეოდა ლიბი იატაკი, ირყეოდა თეთრი კედლები. ირყეოდა ქერი, საიდანაც ჩამოშვებულიყო ფქვილით გამტვრიანებული ობობას ქსელები; ირყეოდა გრძელი თეთრი ყუთები, მათ უკან კიდევ რუხე სიღრმეში მოძრაობდა უზარ-მაზარი შავი თვლები, რომლებზედაც მოჰქროდა შხუილით განიერი მომწვანო ნაკადი წყლისა და ეცემოდა ძირს წვეტიან მარგილებზე გაწეწილი, აქაფებული თავით. ნაკადის ძალით ირყეოდნენ წყალში ჩადგმული ბურჯები და კენესოდა დედამიწა.

არაფერი ისმოდა-რა, გარდა წისქვილის ბორბლების ხმაურობით სავსე მუშაობისა. მხოლოდ მაღლიდანღა გაიგონებდი ხანდისხან პატარა ზარის ყურის მწველელს ხმას, რომელზედაც ფაცხა-ფუცხით გამოცვივდებოდნენ ხოლმე წისქვილის ერთ კუთხეში მიღვმულ პატარა ოთახიდან. ოთახი მეწისქვილესი იყო.

მარცხა მიუახლოვდა ოთახს, ჩამოჯდა სანიავებელის უკან და მოთმინებით დაიწყო ლოდინი. ეშინოდა შიგნით შესვლა, თუმცა აშკარად ესმოდა პეტრუსას ხმა და სხეებისა კიდევ.

გამბედაობა დაკარგა, — მიეკრა თხეო კედელს და ყური დაუგდო. წამდა-უწუმ ხან ვინ გამოვირდებოდა ოთახიდან წისქვილში და ხან ვინ და თან ფეხდაფეხ სიცილისა, სინათლისა და სითბოს ტალღები მოსდევდა.

პატარა და დაბალ ოთახში, როგორც ღუმელში, ისე ცხელოდა. დიდ ბუხარში ტორფი იწოდა ლურჯი ალით.

ბუხარს გლებები შემოსხდომოდნენ.

ჰაერი მახორკისა, ტორფისა და ნახშირზე შემწვარ თევზის სუნით იყო გაყენთილი.

პეტრუსი ტახტზე იწვა, ტყაპუტების მთელ ხროვაზე და მასხარად იგდებდა მთვრალ გლებსა, რომელიც სახლის შუა ადგილას ძილისაგან აქეთ-იქით იზნიქებოდა.

— ადექით, მათე, წადით სახლში, თორემ თქვენი დედაკაცი ისე გაგხდით, რომ წყალმა ვერ გაგრეცხათ.

— მე გამხდის, მე? სახლის უფროსსა? არა!... რბილად დამაწვენს, ლორის ქონსა და არაყს მომართმევს და შეიძლება კიდევ სხვა რამ უკეთესიც მივიღო!

— თავლაში შეგაგდებთ თქვენი დედაკაცი, აგეთ მთვრალსა!

— მთვრალი კი ვარ, მთვრალი! მართალია. განა არ ვეუბნებოდი ურიას: მომეცი არაყი-მეთქი, იმან კი წყეულმა, სპიტრი დამალევიანა... ღმერთო შენ დამიფარე და თავს წავგლეჯ, თავსა... მებატრონემ გიბრძანა, არაყი მოიტანეო, შენც უდა გაიგონო, არა და წავგავლებ მაგ ქერა კიკინებში ხელსა და წყალში გადაგიძახებ.

— მიხეილ! ხვიმირას გასდის! — დაიყვირა მეწისქვილემ, როცა ზარის ხმა გაიგონა.

ახალგაზრდა ბიჭი წამოიქრა ფეხზე და გავარდა წისქვილში, თან კარი ღია დააგდო.

მარცხა შევიდა წყნარად ოთახში და ზღრუბლთან ახლოს დადგა.

— იდიდებოდეს სახელი იესოსი! — წაჩურჩულა ოდნავ გასაგონად.

მეწისქვილე წამოვარდა ტახტიდან და გაყოფებით დაიყვირა:

— რაა?! გასწი დამეკარგე აქედან! შე ძუკნავ, შენა!

ქალი დაბარბაცდა, გადაავლო ამღვრეული თვალი გლეხებს, მიუგდო ტახტზე ბავში მეწისქვილეს და გაიქცა.

— საჩუქარი, პეტრე, საჩუქარი, — წასჩურჩულა ვიღამაც გესლიანად.

— კაი ჭიანურია, — დაუმატა მეორემ, რადგანაც ბავშვმა ამდროს ტირილი მოართო.

— აიყვან ვინმე ბავში, ემანდ არ დაიბრჩოს.

— მერე, ძუძუს მოაწოვებთ თუ რა არის?

მაგრამ ერთმა გლეხთაგანმა მაინც წამოავლო ბავშვს ხელი და ცეცხლთან მიიყვანა. ყველამ სინჯვა დაუწყო.

— ორი თვისა იქნება, მეტისა არა...

— თქვენა გგავთ, პეტრევ, ცხელი სწორედ კართოფილს მიუგავს.

— მერე რაა, თანაშემწეთ გაიხდით და კარგსაც იზამთ.

— ან არა და სამსახურში შეიყვანთ, ცუდი ხომ არაა, ერთ-ორ კაპეიკს მეტს აიღებთ.

— თითო ტომარიდან პატარა მეტი მინდი აიღეთ და ბიჭუნაც მაძლარი იქნება, — ბოჩოლას ამაზე კარგი აღარა უნდარა!

— ღონივრად ჩხავის, იცით, პეტრე, 'შეგიძლიანთ კოსციოლის*) მეარღნედაც გახადოთ, — სახელიც არის და სასარგებლოცა: ცუდი როდი არის მიცვალებულის წირვებისა და სამარხის ფულები.

— თუ კი თაფლი იგემეთ, პეტრევ, ახლა ფიქვაც უნდა ნახოთ ქაშნიკად.

— მერე დედაც კობტა ჰყავს, ფეხსაცმელები თითქმის ახალი აქვს, ძვირად ნაყიდია, ქვედატანი კიდევ ისეთი აცვია, რომ ათ შაურადაც ვერ იყიდი, პირი-სახე ისეთი აქვს, რომ თაბახში ვერ დასტევ! თვალსაჩინო დედაკაცია!

— თუ ახლა კიდევ პირს დაჰბან და თავს დაჰვარცხნი მაშინ სწორედ რომ ჯრიებისთვის იქნება გამოსადეგი ღუმელის გასახურებლად.

ასე შეუბრალებლად დასცინოდნენ პეტრეს, რომელიც იჯდა ტახტზე და არ იცოდა, რა ექნა. ცოფები ახრჩობდა, სირცხვილი სტანჯავდა და

ადგილიდან დაძვრა მაინც არ შეეძლო, თვლები ბავშვის თეთრი პირი-სახისათვის მიეჩერებინა და ვერ მოეშორებინა. გლეხებს გამოეხსნათ ბავში სველ ჩვრებიდან და ათბობდნენ. ბუხრის წინ მიყრილ ჩვრებს სვეტ-სვეტად ორთქლი ასდიოდა.

უცბად პეტრე წამოვარდა ფეხზე და გავარდა წისქვილში.

მალე წისქვილიდან გლეხებს ცემა-ტყეპა და ყვირილი შემოესმათ.

— სიყვარულზედ მასლაათობენ, — სთქვა ერთმა მათგანმა.

— ვინაა ეგ ქალი?

— აი მარცხა ანტონეს ქალი „ვოლიდან“. მუშაობიდანაც გამოავდეს სახლიდანაც... სადღა უნდა წასულიყო?

— ეჰე! პეტრუსი გოგოების მტერია.

— მტერი ხომ მტერია, მაგრამ არამზადაც არის და თავლაფიანიცა.

— ჩუმაღ! — დაიყვირა ვიღამაც.

— პეტრუსი, პეტრუსი! ნუ მცემ, — ემუდარებოდა მარცხა, იხლავნებოდა მის ფეხთ წინ. ხომ შენი არის!... ადგილიდან გამომავდეს, სახლიდან... სად წავიდე?... სადა? ღრიალებდა საშინელის ხმით უბედური. პეტრუსმა ამ დროს კიდევ იმისთანა წიხლი სცხო გულში, რომ ქალმა ზღართანი მოიღო იატაკზე, გეგონებოდათ, ვინმემ ტომარით ფქვილი დაახეთქაო.

ერთბაშად ხმა მიწყდა, მოისმა, როგორ გაიღო გარედ გასავალი კარი, მოისმა რაღაც ფუსფუსი და ბოლოს აღარაფერი, გარდა წისქვილის რაკუნისა.

— ემანდ არ მოკლას...

— ნუ გეშინიან არა დაემართება რა, ბავში მოიშორა და ეგ იყო, სხვა არაფერი.

— ეგ ძუკნა ეგა, დაავლო ბავში და წავიდა.

ბავშვმა კი უფრო და უფრო უმატა ტირილს. ერთმა გლეხმა მეწისქვილეს მაგიდაზე ნატეხი შაქარი იპოვა, გაახვია ჩვარში, დაფხვნა ქუსლით, ჩასველა წყალში და პირში ჩასჩარა. ბავშვმა ხარბად დაუწყო წუწვნა შაქარს და მიჩუმდა. მათემ კიდევ, რომელიც სთვლემდა ამ დროს, გამოირკვა და სთქვა:

— წავიყვან ბავშვსა! ობოლია საწყალი!

— წაიყვანეთ, მაინც ხომ შენი საკუთარი არა გყავს. მაგრამ შენი დედაკაცი რომ ერთს კარგა შეგთათხავს ეს კი უეჭველია.

შემთათხავს?... არ შემთათხავს. იჭიჭინებს, გა-

*) კათოლიკეთა ეკლესია.

მომლანძღამს... კეთილი დედაკაცია... წავიდეთ
 ობოლო... მეპატრონესთან წახვალ... წავიდეთ,
 ობოლო... — სთქვა ეს მათემ და უცები ლოთური
 გადაწყვეტილებით წამოდგა ფეხზე; მერე გაისწო-
 რა ტალახიანი ტყაპუჭი, დაიმაგრა თავზე ცხვრის
 ქუდი და დაიხარა ბავშვისაკენ.

— წავიდეთ, პაწიავე, წავიდეთ... არც დედა
 გყავს შენა, არც მამა, მაშ მოდი ჩემებურად გა-
 გზრდი. ვაჟია?

— ვაჟია, მაშა!

— მწყემსი იქნები, მოჯამაგირედ გაგზრდის
 მეპატრონე.

— ჯერ შენ ერთი ძიძა უშოვე ან კიდევ ხბო
 ძროხას მოაშორე, რომ გამოჰკვებო ეგა.

— მათემ ყურადღება არ მიაქცია დაცინვას,
 გამოახვია ბავშვი გამომშრალ ჩვრებში, დაათარა
 ტყაპუჭის კალთა და მტკიცე, საკმაოდ სწორე ნა-
 ბიჯით წავიდა ოთახიდან. ცოტა გასავლის ძებნა
 დასჭირდა, თორემ ჰაერზე რომ გამოვიდა მაშინვე
 გონს მოვიდა. ზოზინ-ზოზინით მოუხდა ჯებირზე
 ასვლა. გათამამებული ქარი უძნელებდა საქმეს, სტემ-
 და სახეში და უკანვე აცურებდა გალიბულ გზაზე.

როგორც იყო საგუბრამდე მიაღწია, შეუხვია
 მარცხნივ და გაემართა სოფლისაკენ.

გზა-გზა ქარი ისეთი ძალით ისროდა წყალსა
 გუბიდან, რომ ჯებირის იქითაც კი ასხამდა და
 მძიმე ტალღებად ფეხებში ეცემოდა მიმავალსა,
 რომელიც სტოპავდა შიგა და აქყაპუნებდა.

— ნუ კნავი, პაწაწავ, ნუ კნავი... რძეს და-
 ვალევიანებ... აკვანს დაგიწნავ... კარგად იქნები
 ჩემთან ობოლო, კარგად... საქმელს მოგცემ... და
 ტანისამოსსაც... დანასაც გიყიდი ბაზარში... ჩემ
 საქონელს დაუწყებ დევნას, ან შეიძლება, ბატემ-
 საც... ნუ კნავი, პაწაწავ... — ბურტყუნებდა მათე
 და რამდენადაც შეეძლო სიცივისაგან დაბუხული
 ხელებით ტყაპუჭის კალთას იმაგრებდა.

მალე გაჩუმდა; სლოკინი ჰკლავდა და მწვავე
 ცივი ქარი სიტყვებს უკანვე პირში სჩრიდა.

ჯებირის იქით გზა ტორფიან ქაობებზე დასე-
 შინელ ქვანტობებზე მიდიოდა. დაბერებული, შე-
 მოყვლფეფილი არყები იხრებოდნენ და საცოდავად
 კვნესოდნენ ქარიშხლისაგან. მუხლებამდე ტალახი
 იყო. წვიმამ გადაიღო, მაგრამ ცივი ქარი მაინც
 ზუზუნით დანავარდობდა ქაობ-ქაობ.

მათე უფრო და უფრო ნელა მიდიოდა, გაქი-
 რებით აძრობდა ფეხებს ტალახიდან. ისე მოიქანცა,
 რომ თითქმის ეძინა და არაფერსა გრძნობდა. ხან-

დისხან მხოლოდ სიცივესა და ქარს მოჰყავდა
 გონსა.

სოფელი ახლოს იყო.

გლეხი ისე ძლიერ აღარ ბარბაცებდა, რო-
 გორც წინედ, მაგრამ სთვლემდა და ვა იცოდა
 საუ მიდიოდა, გარინდებულნი იქნა სდგამდა ფეხსა,
 ხანდისხან შეუგნებლად უცაცუნებდა ხელს ტყა-
 პუჭსა, ბავშვისა... ფეხები ეხლართებოდა, სიცივე
 ძვალ-რბილში უჯდებოდა, რადგანაც მკერდი გა-
 დაღლილი ჰქონდა და დასვენებული ტყაპუჭი
 სიცივისაგან არ იფარავდა... ბოლოს კალთა ჩაუშვა
 ძირს, წამოიწია მხრებზე ტყაპუჭი და მთვრალი,
 ნამძინარევი ხმით დამღერა:

ცოცხალი ვარ,
 ჭვეყნისა ვარ,
 მოვკვდები და მიწისა ვარ.

პასუხად ატალახებულ გზიდან მომესმა ნელი,
 ნაწყვეტ-ნაწყვეტი კნავილი, სულშეგუებული ბავ-
 შვისა და ვილაცის აჩქარებული ფეხის ხმა...

მათეს არაფერი გაუგია და გამობრუნული მია-
 ბიჯებდა.

ი. სანდულაშვილი.

უ კ უ ლ მ ა რ თ ო ბ ა

ჩემ თვალ წინ გადაშლილია 13 სხვა და სხვა
 ქართული საზოგადოების ანგარიში.

ქართული სა-ურთი-ერთო ნდობის დაწესებუ-
 ლებათა, საადგილ-მამულო ბანკებისა, მევენახეთა
 ამხანაგობისა („კახეთი“), გორის შემამულეთა ამხა-
 ნაგობისა (სინდიკატი), საადგილ-მამულო კომი-
 სიისა...

გადავშალა გადმოვშალე,

არც ერთ ხსენებულ ანგარიშში, არც ერთი
 ქართული სტრიქონი!

ფფიქრობდი...

რა ღვთის წყრომაა!

იაროსლავის გუბერნიაში ვცხოვრობთ თუ
 საქართველოში?

ქართული დაწესებულებანი, განათლებულ ქარ-
 თველ ხალხით სათავეში, რომელნიც ემსახურე-
 ბიან ქართველ საქმეს, თავის ნაშრომებს სწერენ,
 ბეჭდავენ და ავრცელებენ ქართველ ხალხში,—
 მისთვის უცხო და უცნობ ენაზედ.

ასეთს უკუღმართობას მარტო ქართულ ცხოვრებაში წააწყდებით!

მე არ შევეხები იმ საკითხს თუ რა მავნე შედეგი მოსდევს დღეა ენის ასე აბუჩად ავლებას ქართულ ორგანიზაციების მიერ საერთოდ ჩვენი ქვეყნის გამაგრება-გაძლიერებისათვის და მის ეროვნულ გათვითცნობიერებისათვის...

ამ უამად მე მსურს გამოვარკვიო, თუ ეს სამწუხარო მოვლენა რამდენად ხელს უშლის თვით იმ ორგანიზაციების საქმის გაფართოვებას, წინსვლას.

ავილოთ, მაგალითად, რომელიმე საერთაერთო ნდობის ბანკი—ფოთში, ზუგდიდში, სიღნაღში, ან სხ. ვის ემსახურებიან ეს საზოგადოებანი?

ქართველ მეზამულეს, ქართველ ვაჭარს, ქართველ გლეხს. მათი საერთო მიზნია დროზედ მიეშველნონ მათ იაფფასიან სესხით; მასთან ერთად ეს საზოგადოებანი სცდილობენ რაც შეიძლება მეტად გააფართოვონ თავისი კეთილი საქმე ხალხში და ამით შეიძინონ ბევრი ახალი წევრები. უკანასკნელებმა, რასაკვირველია, უნდა მიიღონ მონაწილეობა საერთო საქმის გაუმჯობესებაში, მოწესრიგებაში და სხვა...

ერთი მიბრძანეთ, როგორ მოახერხებს ამას კახელი გლეხი, სოფლის მოვაჭრე მეგრელი, ან იმერელი წვრილი მესაკუთრე, თუ იჩიც არ ესმის იმ ენისა, რომლითაც ეს დაწესებულებანი აწარმოებენ საქმეს: კრებებზედ, ანგარიშებში, სახელმძღვანელო გამოცემებში და სხვა?

მოვიყვანოთ კიდევ მაგალითი: მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“, ან გორის მეზამულეთა ამხანაგობა...

მათი წინსვლა, გაძლიერება, გამდიდრება დამოკიდებულია ახალ და ახალ წევრების შეძენაზედ, მეტადრე ქართველ წვრილ მესაკუთრეთა მოწვევაზედ მისი სარჩო-საბადებლით, ქონებით, მოღვაწეობით საერთო საქმის გაძლიერებისათვის...

ამ საზოგადოებათ რომელ მხრიდან უნდა მიუდგნენ და საქმეც გააკეთონ, თუ მათთვის ერთად ერთი გასაგები ენა ქართული ენაა? ამ საზოგადოებების ენა კი არ ესმათ. მაშასადამე, ხსენებულ ორგანიზაციების წინსვლა ამ პირობებში მეტად სეგქვია... და ამ უკუღმართობას დიდი ზიანი მოაქვს თვით მათ პრაქტიკულ მუშაობისთვისაც.

წევრების რიცხვი ამ საზოგადოებისა ძალიან მცირეა და ხალხის მასსა ექვის თვალითაც უყუ-

რებს მისთვის გაუგებარ და უცნობ დაწესებულებას. მეტყვიან... თქვენ მართალი ხართო. ამ უკუღმართობას ჩვენცა ვგრძნობთ, მაგრამ რა ვუყოთ. ერთ მხრივ მთავრობის ხელში ვართ დიდა ხანიც არის ასე მიგვყავს საქმე, და თუ ეხლა შემოვიღებთ ქართულ ენას, მთავრობას არ მოეწონება და შეიძლება ჩვენს საქმეს ავნოსო... ძალიან შემცდარი აზრია!..

ჩვენ თუ სხვას არ გადავაბრალეთ, როგორ შეიძლება?

პოლონეთის და ლიტვის ყველა დაწესებულებაში სამშობლო ენა მეფობს... იქაც რუსეთის მთავრობაა, და არავინ ხელს არ უშლის თავის სამშობლო ენაზედ მოაწყონ სამაგალითო ეროვნულ კულტურულ-ეკონომიური საქმეები.

ხელოა მაქვს მათი რამდენიმე საზოგადოების ანგარიშები—ერთი უცხო სიტყვაც არ ურეგია და ყველას შეუძლიან თავი უფლად წაკითხვა და გაგება.

მარტო მთავრობისთვის მომზადებულ ანგარიშებში თუ შეხვდებით სახელმწიფო ენას და იმასაც მარტო ცალ გვერდზედ, რადგანაც მეორე გვერდი დათმობილი აქვს ისევ სამშობლო ენას.

იქ არც ეშინიანთ, არც რცხენიანთ... ჩვენ კი, როგორც დაშინებულ ბავშვებს, ყველაფრისა გვეშინიან, გვრცხენიან.

ვაი თუ „სეპერატიზმი“ დაკვწამონო. ვაი თუ ერთმა ორმა რუსმა წევრმა ან „ქართველმა“ თავადმა ჩვენი ენა ვერ გაიგოს და შევრცხეთო!

მაგრამ სირცხვალე კი იმაშია, რომ აქამდის ამ უნიადაგო ექვებით ვართ გატაცებული და ჯერ ვერ შევიგნეთ ის მარტივი აზრი, რომ ვერც ერთი ჩვენი ეროვნული საქმე, ეკონომიური იყოს იგი თუ კულტურული, ვერც მოაწყობა, ვერც გაიჩარხება, სანამ ის მოკლებული იქნება უმთავრეს ელემენტს—ქართველ ხალხის გულის მისაზიდავს—ქართულ ენასა.

კულტურულ-ეკონომიური ზრდა-განვითარება ჩვენი ქვეყნისა ქართულ ენის ზრდა-განვითარებასთან არის დაკავშირებული, ე. ი. იმ ენასთან, რომელზედაც ლაპარაკობს და აზროვნობს ქართველი გლეხი, ვაჭარი, მღვდელი, აზნაური.

ქართული დაწესებულებანი კი სრულიად უყურადღებოდ სტოვებენ მას, როგორც უმნიშვნელო საგანს და ამის შედეგი ის არის, რომ ერთ მხრივ ქართული ენაც ირყვნება, იმის მაგიერ, რომ მდი-

დრდებოდეს სიტყვებით, ტერმინებით სხვა-და-სხვა ახალ ფეროვან შინაარსით, და მეორეს მხრივ უცხო ენის ხმარება თვით ქართულ ორგანიზაციების საქმიანობას ძალიან აფერხებს, ფრთებს აკვეციავს და წინ სვლის იმედებსაც უკარგავს...

ამიტომ, თუ ჩვენ კულტურულ-ეკონომიურ ორგანიზაციებს მომავალში უნდათ თავისი ყოფაცხოვრება გამოასწორონ, გაამდიდრონ, აუცალებლად თავის საქმიანობაში მხნედ და მდგრად უნდა დაიცვან სამშობლო ენა.

მათ კრებებზედ ყოველი ქართველი წევრა უსათუოდ ქართულად უნდა ლაპარაკობდეს, ყველა ქართულ საზოგადოების ანგარიშები, სახელმძღვანელოები, წესდებანი და საერთოდ, ყველა მათი გამოცემანი უსათუოდ ქართულად უნდა

იბეჭდებოდეს. წარსადგენი ანგარიშები შეიძლება — პირველ გვერდზედ რუსულად იბეჭდებოდეს მეორეზედ ქართულად.

ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ, რომ ჩვენი კულტურულ-ეკონომიური ორგანიზაციები ამ „წვრილმან რეფორმას“ არ შეუშინდებიან და ახლო მომავალში განახორციელებენ, დაიცავენ მის პრინციპებს და ამით შეუწყობენ ხელს როგორც თავის პრაქტიკულ მოღვაწეობას, ისე საერთოდ ეროვნულ საქმიანობის განმტკიცებას, გაძლიერებას საქართველოში.

დავით კახელი.

კოოპერაცია და ეკონომიური ცხოვრება

საკრედიტო ამხანაგობანი.

ამ წლის 1 მარტიდან 1 გოორგობისთვის ქართლ-კახეთში გაიხსნა და ნებადართულ იქმნა გასახსნელად მრავალი ახალი საკრედიტო ამხანაგობა: გაიხსნა მიეცა სესხად.

		გრძელ ვად.	მოკლე ვად.
1. ნორიოში	საკრედ. ამხ.	2000 მ.	6000 მ.
2. დილოში	"	"	5000
3. დირბში	"	"	5000
4. კაკაბთში	შემნ. გამს. ამხ.	"	6000
5. ცაგვერში	"	1000	5000
6. ქანძში	"	2000	5000
7. დუშეთში	"	"	7000

ნება დართულია

		გრძელ ვად.	მოკლე ვად.
8. ვაჩნაძიანში	საკრედ. ამხ.	2000 მ.	5000 მ.
9. წინანდალში	"	"	6000
10. ნაფარეულ	"	"	6000
11. სურამში	"	"	5000
12. ყაზბეგში	"	"	"
13. მღეთში	"	1500	"
15. ფასანაურ.	"	"	"
15. ტყვიავში	"	"	"
16. ახალქალ.	"	"	6000
17. წილკანში	"	"	8000
18. მეტეხში	"	"	7000
19. ძევერაში	"	"	5000
20. კობში	"	"	5000

თბილისის სახელმწიფო ბანკის კანტორამ მოიწვია მეორე ინსპექტორი ქართლ-კახეთის წვრილი საკრედიტო ამხანაგობათა საქმისათვის — ჩვენი თანამემამულე დავით ყარამანის ძე ჩხეიძე.

ჩვენმა რედაქციამ მიიღო სანიმუშოდ საკრედიტო ამხანაგობათა ინსპექტორისაგან ბ. ვიფორსისაგან რკინის პატარა ამერიკული ყულაბი, რომლის ხმარება ძალიან გავრცელებულია რუსეთის საკრედიტო ამხანაგობათა შორის.

ამ ნაირ ყულაბებს საკრედიტო ამხანაგობა ურიგებს თავის წევრებს, და ამით ხელს უწყობს და აჩვევს წვრილ წვრილად ფულის შენახვას.

ყულაბი ისეა გამართული, რომ ჩადებული ფულის ამოღება შეუძლებელია. გასაღები ამ ყულაბისა საკრედიტო ამხანაგობის გამგეობას აბარია. როცა ყულაბი გაიხსნება, წევრს მიაქვს იგი საკრედიტო ამხანაგობაში და აბარებს ფულს, როგორც შესანახ თანხას (вкладъ).

ჩვენ ახალგაზრდა საკრედიტო კოოპერაციას ეს ყულაბი მართლაც დიდ დახმარებას აღმოუჩენს ერთის მხრივ შესანახ თანხის ოპერაციების გაძიდებით, მეორე მხრივ — აღწავლის ქართველ გლეხკაცს ხელმოკერილობას.

ამ ყულაბების შექმნა შეიძლება თბილისის სახელმწიფო ბანკის კანტორის დახმარებით. თითო ყულაბი ღირს 1 მ. 65 კ.

მისი ნახვა-გასინჯვა შეიძლება სახელმწიფო ბანკში და ეურ. „კლდე“-ს რედაქციაში.

მიწად მოქმედების და მიწის მოწყობის დეპარტამენტმა აცნობა ქართულ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებას, რომ მას დაენიშნა ამ წლის შესაწევარი 2000 მან. კახეთში ამერიკულ ვაზის სანერგეს გასაშენებლად.

მელიორატიული დახმარება

ერთი წლის წინად ნაოზა-მისაქციელის ბარის გლეხებს და აზნაურებს განუზრახავთ სარწყავი წყლის გამოყვანა მდ. არაგვიდან და მიუმართავთ თხოვნით ინჟინერ პ. მამრადესთვის. პ. მამრადე დიდი მხნეობით შეუდგა ამ ფრიად მნიშვნელოვან საქმის ტექნიკურ გამოკვლევას და დაამთავრა კიდევ მისი პროექტი. მაგრამ უკანასკნელ დროს ხსენებულ ბარის მცხოვრებთა შორის დაიბადა ახალი აზრი—გამოიყვანონ სარწყავი რუ „ბაგის ქალიდამ“ სოფ. ნატახტარამდის. ამ ახალ პროექტით მოირწყება 2,000 დესეტინა მიწა, რომლის ღირებულება თიქმის უკანასკნელი 500,000 მანეთი იქნება. მაგრამ ამ დიდ პროექტის საბოლოოდ დამთავრებისათვის სახარჯოდ საჭირო იყო 400 მანეთი (გამოსაკვლევად და წინასწარ მუშაობისათვის), რომელსაც ხსენებული მცხოვრებნი პ. მამრადეს დაჰპირდნენ, მაგრამ ეს თანხა ჯერ ვერ შეუგროვებიათ ერთმანეთში და საქმეც შედგა. მაშინ დუშეთის წინამძღოლმა და ინჟ. პ. მამრადემ შეიტანეს თხოვნა საადგილ-მამულო კომისიაში, რომ უკანასკნელი მიეშველოს მათ მელიორატიული სესხით ამ საქმის მოსარიგებლად და სთხოვდნენ ამ 400 მ. საადგილ-მამულო კომისიამ მიიღო რა მხედველობაში ეს ფრიად სასარგებლო და მნიშვნელოვანი საქმე, ერთხმად დაადგინა, გადასცეს ინჟ. მამრადეს 400 მან. წინასწარ ხარჯებისათვის და იქონიოს ზედამხედველობა ამ საქმის კეთილად დასამთავრებლად.

ნ ა რ ე ვ ი

ნაპოლეონის მუღღე. ყველამ უწყის, რა დიდ მნიშვნელობას აძლევდა ნაპოლეონი თავის ახალ ქორწინებას. ერთი მისი საუკეთესო ბიოგრაფთავანი, ინგლისელი პროფე-

სორი სლონი დაწვრილებით აღწერს, როგორ შეხვდა იმპერატორი ნაპოლეონი თავის ახალ მეუღლეს მარია-ლუიზას. შეხვედრა მოხდა საფრანგეთის საზღვრების გარეშე. ლაშქრობის დროს. იმპერატორს სურდა მარწმუნვალედ დახვედროდა თავის ახალ დანიშნულს. მამრადეს უნდა იყო ორი კარავი, ერთი ნაპოლეონისთვის, მეორე მარია-ლუიზასთვის. თანახმად ეტიკეტისა დანიშნულებს ცალკე უნდა გაეტარებინათ ეს ღამე. მაგრამ ნაპოლეონი იწოდა შეხვედრის სურვილით. მან უკუთავდა ყოველივე ეტიკეტი და მარია-ლუიზა იმ ღამესვე თავის კარავში მიიღო. რამდენად ესწრაფოდა ნაპოლეონი თავის ახალ მეუღლეს, რომელსაც საფრანგეთისთვის შემკვიდრე უნდა ეძღვნა—ეს ამ ფაქტიდანაც ნათლად სჩანს. ნაპოლეონი, რომელიც ნაკლებ აფასებდა ქალებს და ისე ღალატობდა მათ, როგორც ეს უკანასკნელნი იმპერატორს, ისე დაიმორჩილა მარია-ლუიზამ, რომ შემდეგში, სულის ამოსვლისას, ეუბნებოდა თავის ექიმ ანტომარკის:

— კიდევ ერთი ჩემი სურვილი ის არის, რომ ამოიღოთ ჩემი გული, ჩადოთ სპირტში და წაიღოთ პარშაში, ჩემს ძვირფას მარია-ლუიზასთან. უთხარით მას, რომ იგი მიყვარდა ნაზის სიყვარულით და ამ სიყვარულზედ არასოდეს ხელი არ ამიღია. და უმბეთ მას ყველაფერი, რაც თქვენ ნახეთ და რაც შეეხება ჩემს მდგომარეობას და სიკვდილს. მაგრამ როგორ სცდებოდა საცოდავი იმპერატორი!

მაქს ბილიარი თავის ახალ წიგნში: „ქმრები ნაპოლეონის ცოლისა“ ასე აგვიწერს მარია-ლუიზას: როდესაც გრაფ სენოლერმა პირველმა აცნობა მას ნაპოლეონის გადაყენება, იმპერატორიცამ იგი თავის საწოლ ოთახში მიიღო. საბნის ქვეშიდან მოსჩანდა მისი შიშველი ფეხები. ისედაც უბედურობით თავზარდაცემულმა იმპერატორის ყოფილმა კამერბერმა, თვალი მოარიდა მარია-ლუიზას.

— ა, თქვენ ათვალერებთ ჩემს ფეხს! სთქვა მარია-ლუიზამ. მე მუდამ მარწმუნებდნენ, რომ ლამაზი ფეხები გაქვსო.

ნაპოლეონი ჯერ ისევ ცოცხალი იყო ელბაზედ, რომ მისი ცოლი ცალთვალა გენერალ ნეიპერგს გაჰყვა 1817 წ. საქმე იქამდის მივიდა, რომ საჭირო გახდა სასახლეში აკუშორი მოეწვიათ. ასული კეისრებისა და მეუღლე ქვეყნის მპყრობელისა დაკინვისა და გესლიან ეპიგრაზების საბაბად გახდა.

მაგრამ არარაობამ და გარყვნილებამ მიადწია თავის სამზღვარს მაშინ, როცა კეისრის ნაცოლარი დაუკავშირდა სალაზანა მწერალს და ტენორს ეუღ ლეკონტს.

— მე ვარ შემკვიდრე ნაპოლეონისა—სწერდა თავის ნაცნობ წიგნის გამომცემლს იგი. თქვენ ამას ვერ ამჩნევთ ტიულერიში, მაგრამ ამას ვამჩნევ მე პარშაში. მე ვიმდრე მარია-ლუიზასთან. ვახშმად თავისთან დამტოვა, ვახშამმა. მთელ ღამეს გასტანა. როცა დილით გამეღვიძა, შემეძლო მეთქვა, რომ იმპერატორი მე ვარ.

ეს თავგასული სალაზანა იქამდისაც კი მივიდა, რომ ყოფილ იმპერატორისთვის სასაფლაო ეპიტაფია დაამზადა.

— აქ განისვენებს ის, ვინც დაიწყო იმპერატორით და დაათვა ტენორით.

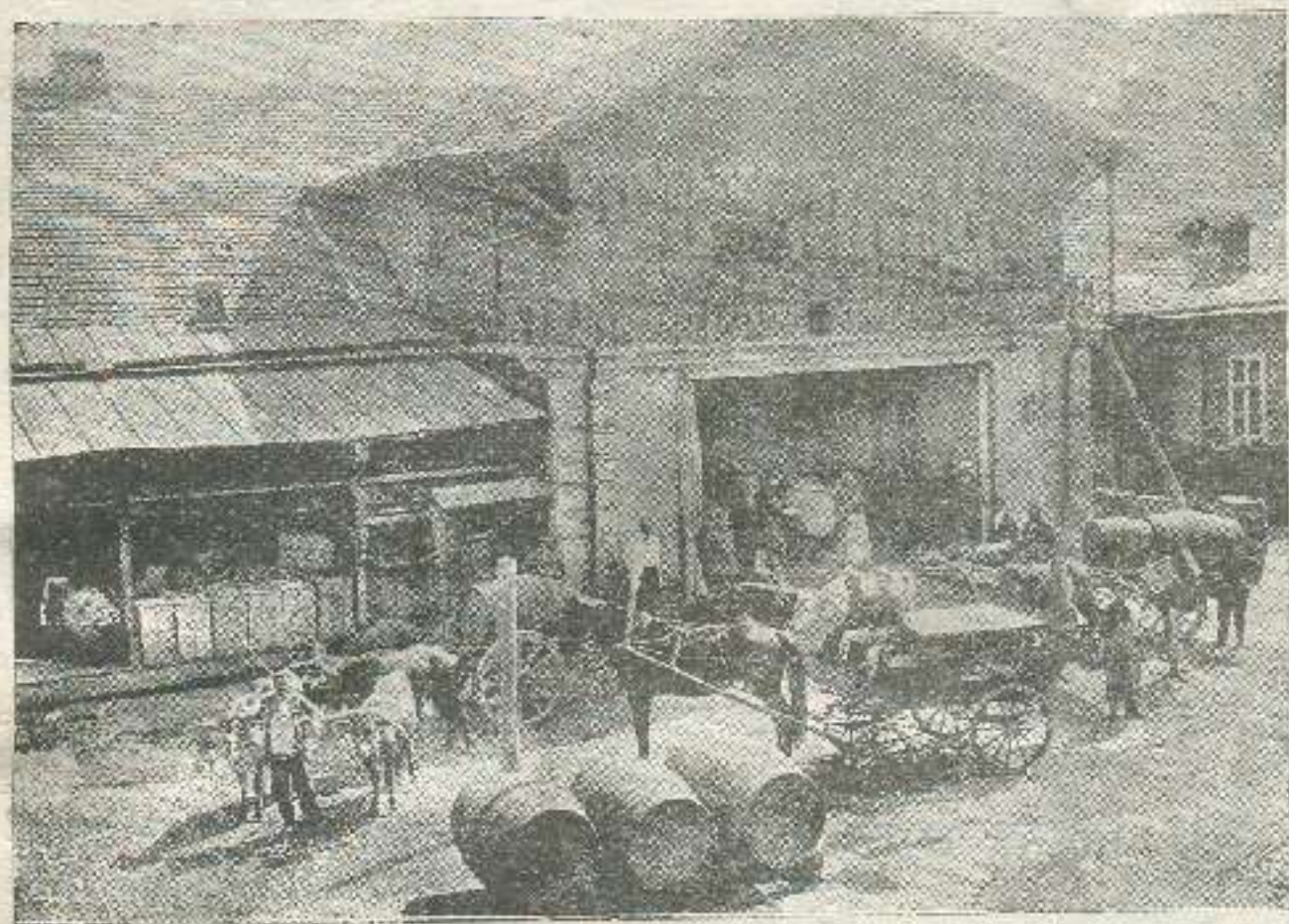
რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მ ო რ თ ხ ო ვ ე თ ყ ვ ე ლ გ ა ნ

კოოპერატიული ღვინო

საზოგადოება „კახეთი“სა

მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“
დაარსებულია 1894 წელს. საზოგადოე-
ბაშიარის 164 წევრი. „კახეთის“ საზო-
გადოებ-ის წევრებს ერთად აქვთ 866 1/2
დეხეტინა ვენახა სა დ მ ა ც უ ზ ი დ ა ვ ე ნ
საზოგადოებას

ნ ა მ დ ვ ი ლ კ ა ხ უ რ ღ ვ ი ნ ო ს.

კ ა ლ ა პ რ თ ო გ ა უ ი ა !

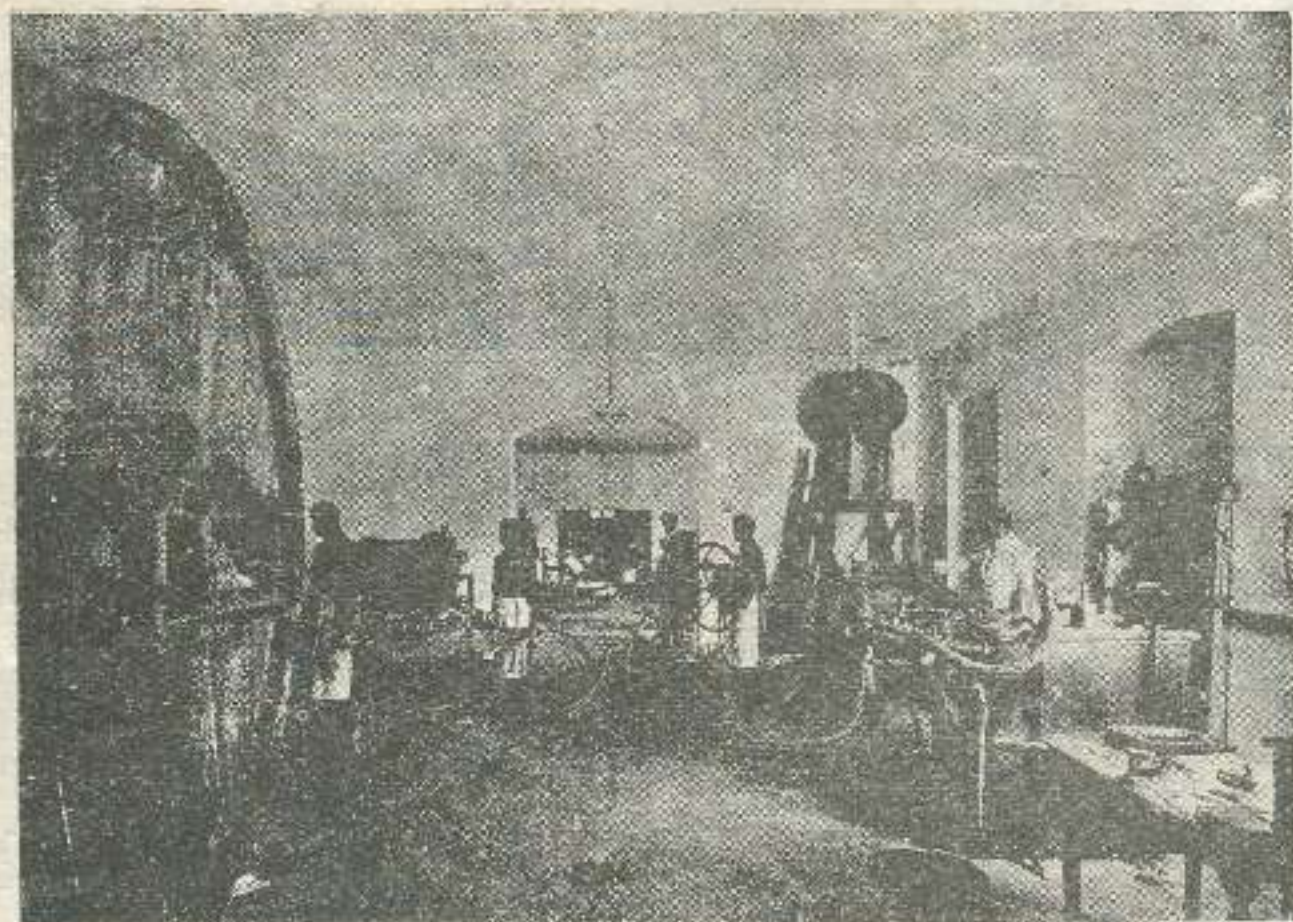
კახელებო! ჩაეწერეთ საზოგადო-
ების წევრებად და ამით დაიხსენით
თქვენი სარჩო-საბადებელი სირაჯ-ჩა-
რჩების ცარცვისაგან და მასთან ერ-
თად შეუწყეთ ხელი ღვინით და
საქმეში მონაწილეობით. ყოველ კა-
ხელისთვის ფრიად სასარგებლო
„საზოგადოების“ გაფართოვება—
გაძლიერება, მის წევრების გაძლი-
ერების და გამდიდრების მომასწავე-
ბელია.

უკანასკნელ დროს საზოგადოების
საქმიანი მოწყობისათვის და მკვიდრად
დაუშვებელია

მორთხომეთ საზოგადოების
წესდება.

ეზო საზოგადოება „კახეთისა“: ღვინის მოტანა და გატანა
საზოგადოებას 15 წლის განმავლობაში გაუყიდა
1,000,000 ვადრო ღვინო 3,000,000 მან.

საზოგადოებას აქვს განყოფილებანი: ბაქოში,
ასხაბადში, ტაშკენტში, ბათუმში, შოკოში, არმა-
ვირში, ალექსანდროპოლში, ეკატერინოდარში.

სარდაფი „კახეთისა“: ღვინის გადაღობვა-გადმოღობვა.
საზოგადოების ჯარების: თბილისი, გოგოლის, ქუჩა, საზოგადოება „კახეთი“.